

EINDRAPPORT VAN DE CONTACTGROEP TEGOEDEN WO II

1 INLEIDING

De Contactgroep Tegoeden WO II, waarvan het eindrapport nu wordt gepresenteerd, is op verzoek van het Kabinet door minister Zalm op 10 maart 1997 ingesteld. De contactgroep bestond uit: dr. J.A. van Kemenade (voorzitter), prof. dr. J.C.H. Blom, prof. drs. V. Halberstadt, de heer F.G. Kordes RE, mr. F. Korthals Altes, de heer J. Krant, drs. J.F.M. Peters, prof. dr. A. Schilder RA, drs. T. de Swaan, drs. H.H.F. Wijffels en prof. L.C. van Zutphen RA (secretaris). Mevrouw drs. C. van Renselaar was ter ondersteuning aan de contactgroep toegevoegd. De heer drs. Chr. Ruppert was bij de vergaderingen van de contactgroep aanwezig als waarnemer van het ministerie van Financiën. De commissie heeft in de loop van de tijd verschillende taken verricht.

2 MONITORING

De commissie heeft zich allereerst op de hoogte gesteld van de onderzoeksresultaten van de vele buitenlandse commissies ter zake en van de in vele landen ingestelde fondsen, waarop door Nederlanders of Nederlandse organisaties een beroep zou kunnen worden gedaan. In hoofdstuk 2 van het eindrapport wordt daarvan een tot nu toe zo volledig mogelijk overzicht gegeven.

Ter ondersteuning van hen die een beroep willen doen op een van de fondsen of een claim bij een buitenlandse bank overwegen in te dienen, is mede op verzoek van de Contactgroep in 1997 met financiële steun van het ministerie van Financiën en het Centraal Meldpunt Joodse Oorlogsclaims opgericht.

3 ADVISERING

De contactgroep heeft het Kabinet op verschillende momenten van advies gediend over afzonderlijke aspecten van de problematiek. Die adviezen hadden met name betrekking op de bestemming van het restant van de zogenaamde goudpool, op de organisatie van het onderzoek naar de systematiek van het rechtsherstel met betrekking tot financiële instellingen en de sociale zekerheid, dat door de commissie Scholten is verricht, en over mogelijke instelling van onderzoek

naar de Indische oorlogsslachtoffers, dat door de commissie Van Galen is verricht. De adviezen zijn in de bijlagen opgenomen.

4 NEDERLANDS GOUDCLAIM

De commissie heeft vervolgens onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de Nederlandse claim op door de Duitsers geroofd monetair goud en de verdeling daarvan door de Tripartiete goudcommissie. In hoofdstuk 3 van het eindrapport wordt daarover uitvoerig gerapporteerd. De conclusie van het onderzoek is dat Nederland iets minder dan de helft van het geroofde goud heeft teruggekregen. Een claim op het overige deel heeft alsnog volkenrechtelijk geen schijn van kans, tenzij het Akkoord van Washington zou worden herzien, hetgeen uitgesloten moet worden geacht.

5 HET RECHTSHERSTEL

Vervolgens heeft de commissie historisch onderzoek laten doen naar de opzet en de uitvoering van het vermogensrechtsherstel na de oorlog. In hoofdstuk 4 van het eindrapport wordt daarvan verslag gedaan, op basis van het uitvoerige onderzoek van prof. Dr. P.W. Klein, dat volledig in de bijlagen is opgenomen. Hoofdconclusies uit dat onderzoek zijn dat het rechtsherstel door de toenmalige regering zorgvuldig is voorbereid en ingericht, maar dat de uitvoering daarvan, zeker aanvankelijk, organisatorisch gebrekkig was en mede daardoor ook veel te lang heeft geduurd. Bovendien is met name ten aanzien van het effectenrechtsherstel door de effectenhandel en door de overheid zelf op ontoelaatbare wijze inbreuk gemaakt op de herstelwetgeving. Het rechtsherstel was met andere woorden in het algemeen rechtmatig, gedegen en nauwgezet, maar kende verschillende tekortkomingen en gebreken.

6 ROOF EN RESTITUTIE

Tenslotte heeft de commissie nader onderzoek gedaan naar de omvang van de roof en de restitutie van bezittingen van de joden in Nederland. De onderliggende rapporten daarover van respectievelijk dr. G. Aalders van het NIOD en van drs. F. Hoek RA van KPMG Forensic Accounting zijn integraal in de bijlagen opgenomen en vormen de basis voor hoofdstuk 5 van het eindrapport. De hoofdconclusies daaruit zijn, dat het basismateriaal ter zake zoveel gebreken en onvolkomenheden bevat, dat met zekerheid of zelfs met grote waarschijnlijkheid over de omvang van de roof en van de restitutie en zeker over het eventuele verschil daartussen geen betrouwbare uitspraken kunnen worden gedaan. Alle in het rapport vermelde gegevens daarover moeten dan ook worden beschouwd als schattingen van ordes van grootte en niet als een exacte weergave van de feiten. Binnen die ruimte van onzekerheid kan dan worden gesteld dat de roof tenminste een miljard bedroeg en de restitutie tenminste 900 miljoen, in guldens van toen. Waarmee niet gezegd is dat 100 miljoen te weinig is teruggegeven. Dat kan meer, maar ook minder zijn geweest, omdat enerzijds de roof, maar anderzijds ook de restitutie groter kan zijn geweest dan uit de gegevens blijkt. Ook het verrichte statistisch-demografische onderzoek verschaft daarover geen nadere duidelijkheid.

7 CONCLUSIES

Uit al deze gegevens concludeert de commissie in hoofdzaak:

a dat samenleving en overheid destijds onvoldoende doordrongen zijn geweest van de verschrikkingen de joden aangedaan en van de noodzaak alleen al daarom een snel en efficiënt rechtsherstel te bewerkstelligen;

b dat het rechtsherstel, met uitzondering van het effectenrechtsherstel, in het algemeen rechtmatig en nauwgezet is geweest, maar desalniettemin verschillende tekortkomingen heeft gekend, die voor veel betrokkenen onbillijke en onrechtvaardige consequenties hebben gehad en dat ook overigens sommige aspecten van het overheidshandelen laakbaar zijn geweest;

c dat over het eventuele verschil tussen roof en restitutie op basis van de daarover nu nog bekende gegevens geen verantwoorde uitspraken zijn te doen; en

d dat de Nederlandse overheid een te gering deel van het geroofde monetaire goud heeft teruggekregen, maar dat volkenrechtelijk geen grond bestaat daarop alsnog een claim te doen.

8 AANBEVELINGEN

De commissie beveelt de regering in dit licht aan om:

a tegenover de joodse gemeenschap ruitelijk te erkennen dat ondanks de goede bedoelingen van de overheid destijds, onderdelen van het rechtsherstel en sommige aspecten van het overheidshandelen tot consequenties hebben geleid die als onbillijk of onrechtvaardig moeten worden beschouwd;

b dat daarom op morele gronden nu alsnog ten behoeve van de joodse gemeenschap een bedrag ter beschikking zou moeten worden gesteld als tegemoetkoming voor de tekortkomingen in het rechtsherstel en andere aspecten van het overheidshandelen ten opzichte van de joodse bevolking en de nabestaanden na de oorlog;

c dat een dergelijk bedrag uit zijn aard niet rekenkundig of boekhoudkundig is vast te stellen, maar dat het naar het unanieme oordeel van de commissie redelijk en billijk zou zijn daarvoor 250 miljoen gulden ter beschikking te stellen;

d om dit bedrag in een publiekrechtelijk in te stellen fonds te storten, waarvan de meer collectieve en/of individueel gerichte, fiscaal overigens onbelaste, bestemmingen worden bepaald door een bestuur dat tenminste in meerderheid bestaat uit personen vanuit de joodse gemeenschap.

9 TENSLOTTE

Wij realiseren ons dat deze bevindingen voor sommigen teleurstellend zullen zijn, vooral omdat de omvang van de roof en van de restitutie niet meer onomstotelijk kunnen worden vastgesteld en de schattingen daarvan zoveel onzekerheden bevatten. Wij menen evenwel dat wij daarover naar beste vermogen en met inschakeling van alle beschikbare deskundigheid ter zake zoveel mogelijk inzicht hebben gegeven. Wij zijn ons ervan bewust dat onze aanbevelingen in geen enkele verhouding staan tot het onvoorstelbare leed dat de betrokkenen in de oorlog is aangedaan en ook niet tot het onbegrip en het onrecht waarmee velen na de oorlog geconfronteerd zijn geweest. Wij beschouwen onze aanbevelingen dan ook vooral als een erkenning van het feit dat het rechtsherstel op onderdelen gebrekkig en sommige aspecten van het overheidshandelen ontoelaatbaar zijn geweest en dat op grond daarvan een tegemoetkoming door de overheid aan de joodse gemeenschap op zijn plaats is.